

การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส

Study System Producing Plants of Wetland in Narathiwat Province

วิทยาลัย พุดจันทีก¹ เอมอร์ เพชรทอง² โนรี อิสมะแอ³ จันทร์ คงคุณ³ ศรัญญา ใจพะยัค³ จ่านง ยานะธรรม³
โสพล ทองรักทอง³ ฉัตรชัย กิตติไพศาล¹

บทคัดย่อ

การศึกษาคความหลากหลายของพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เพื่อศึกษาพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 ถึงเดือนกันยายน 2558 ดำเนินการสำรวจในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส จำนวน 5 แหล่ง คือ 1. หมู่ 6 ต.รือเสาะ อ.รือเสาะ (บึงบัวบก) 2. หมู่ 5 ต.กะลุวอ อ.เมือง(เขาสำนัก) 3. หมู่ 1 ต.ปะลูลู อ.สุไหงปาดี(ศวพ.นราธิวาส) 4. หมู่ 6 ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง(ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง) และ 5. ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุไหงโก-ลก พืชที่พบในแหล่งชุ่มน้ำทั้ง 5 แหล่ง มีจำนวน 13 ,6 ,3 ,6 และ 11 ชนิด ตามลำดับ พบพืชในแหล่งชุ่มน้ำจำนวน 22 ชนิด คือ บัวหลวงดอกสีชมพู บัวหลวงดอกสีขาว บัวสาย หวายลิง เตยหอม เตยหนาม หวาย ลำเท็ง ย่านลิเภา กระจุคหนู จิก สาหร่ายหางกระรอก สาหร่ายข้าวเหนียว สาธุ เสม็ดขาว หวาน้ำ สาธุหนาม หลุมพี มันปู มะฮังเล็ก เม่าไข่ปลา และเทียน ซึ่งชนิดพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในอนาคต คือ หลุมพี เนื่องจากพบหลุมพีมากที่สุดในป่าพรุโต๊ะแดงซึ่งเป็นแหล่งชุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดนราธิวาส และสามารถนำมาปรุงรสชาตอาหาร นำมารับประทานได้ทั้งผลสดและแปรรูป อีกทั้งปัจจุบันหลุมพีเป็นพืชที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นอย่างมาก

คำสำคัญ: พื้นที่ชุ่มน้ำ หลุมพี wetland, *Eleiodoxa conferta* (Griff.) Burr

¹ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส

² ศูนย์วิจัยพืชไร่สงขลา จังหวัดสงขลา

³ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนราธิวาส จังหวัดสงขลา

คำนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือในเมืองต้องมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยและผูกพันกับพื้นที่ชุ่มน้ำ คุณค่าที่ได้รับจากพื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละแห่งอาจแตกต่างกันไป แต่คุณค่าที่ได้รับจะได้รับมาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องยาวนานโดยไม่ต้องซื้อหา คุณค่าโดยรวมของพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ การเป็นแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า ป้องกันน้ำเค็มมิให้รุกเข้ามาในแผ่นดิน ป้องกันชายฝั่งพังทลาย ดักจับตะกอนและแร่ธาตุ ดักจับสารพิษ เป็นแหล่งของทรัพยากรและผลผลิตธรรมชาติที่มนุษย์เข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ มีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ มีความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยา อาจกล่าวได้ว่าโดยรวมแล้วพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต ทั้งของมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ดังนั้น การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จึงเป็นเรื่องที่ควรได้มีการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นพืชทางเลือก สำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์และวิธีการ

สำรวจพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 แห่ง คือ 1. หมู่ 6 ต.เรือเสาะ อ.เรือเสาะ (บึงบัวบางก) 2. หมู่ 5 ต.กะลวอ อ.เมือง (เขาสำนัก) 3. หมู่ 1 ต.ปะลู่ อ.สุไหงปาดี(ศวพ.นครราชสีมา) 4. หมู่ 6 ต.กะลวอเหนือ อ.เมือง(ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง) และ 5. ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุไหงโก-ลก โดยบันทึกสถานที่และสภาพนิเวศน์แหล่งที่พบพื้นที่ชุ่มน้ำ ชนิดพืช บันทึกพิกัดทางภูมิศาสตร์ด้วยเครื่อง GPS บันทึกลักษณะสัณฐานวิทยาของชนิดพืชที่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำ ศึกษาการใช้ประโยชน์ของพืชชุ่มน้ำทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนภาคใต้ตอนล่าง คัดเลือกชนิดพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในอนาคต รวมทั้งศึกษาข้อมูลความสำคัญลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ประโยชน์และสรรพคุณ เริ่มดำเนินการเดือนตุลาคม 2556 ถึงเดือนกันยายน 2558

ผลการทดลองและวิจารณ์

จากการศึกษาความหลากหลายของพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 แห่ง คือ 1. หมู่ 6 ต.เรือเสาะ อ.เรือเสาะ (บึงบัวบางก) 2. หมู่ 5 ต.กะลวอ อ.เมือง(เขาสำนัก) 3. หมู่ 1 ต.ปะลู่ อ.สุไหงปาดี(ศวพ.นครราชสีมา) 4. หมู่ 6 ต.กะลวอเหนือ อ.เมือง(ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง) และ 5. ป่าพรุโต๊ะแดง อ. สุไหงโก-ลก (ตารางที่ 1) พืชที่พบในแหล่งชุ่มน้ำทั้ง 5 แห่ง มีจำนวน 13 ,6 ,3 และ 11 ชนิด ตามลำดับ(ตารางที่ 2) พบพืชในแหล่งชุ่มน้ำทั้งสิ้นจำนวน 22 ชนิด ได้แก่ บัวหลวงดอกสีชมพู บัวหลวงดอกสีขาว บัวสาย หวายลิง เตยหอม เตยหนาม หวายลำเท็ง ย่านลิเภา กระจูดหนู จิก สาหร่ายหางกระรอก สาหร่ายข้าวเหนียว สาธุ เสม็ดขาว หวายน้ำ สาธุหนาม หลุมพี มันปู มะฮังเล็ก เม่าไขปล่า และเหิยะ บันทึกข้อมูล ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ ชื่อพื้นเมือง แหล่งที่พบลักษณะทางพฤกษศาสตร์ พร้อมทั้งบันทึกประโยชน์และสรรพคุณ(ตารางที่ 3) และพบว่าพืชที่มีศักยภาพในการ

พัฒนาไปใช้ประโยชน์ในอนาคต มี 1 ชนิด คือ หลุมพี เนื่องจากสามารถรับประทานผลสดและแปรรูปได้ ผลมีรสเปรี้ยวใช้ปรุงอาหารแทนมะนาวหรือมะขาม เป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่งในป่าพรุ และพบมากที่สุดในจ.นราธิวาส

ตารางที่ 1 พิกัดที่ตั้งของแหล่งชุ่มน้ำ จำนวน 5 แหล่ง ในจังหวัดนราธิวาส

ที่	สถานที่ตั้ง	พิกัดตำแหน่ง (GPS)	สภาพพื้นที่
1	หมู่ 6 ต.รือเสาะ อ.รือเสาะ บึงบัวบาง	X 777924	สระน้ำที่
		Y 699865	บึงบัวบาง
2	หมู่ 5 ต.กะลุวอ อ.เมือง เขาสำนัก	X 704354	สระน้ำบริเวณ
		Y 817062	ป่าเขาสำนัก
3	หมู่ 1 ต.ปะลุรู อ.สุไหงปาดี ศวพ.นราธิวาส	X 818596	สระน้ำใน
		Y 672466	ศวพ.นราธิวาส
4	หมู่ 6 ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง	X 821600	สระน้ำในศูนย์ศึกษา
		Y 706000	การพัฒนาพิกุลทอง
5	ป่าพรุโต๊ะแดง อ. สุไหงโก-ลก	X 828225	ป่าพรุชุ่มน้ำ
		Y 672312	

ตารางที่ 2 ชนิดพืชที่พบในแหล่งชุ่มน้ำจังหวัดนราธิวาส

ที่	ชนิดพืช	สถานที่					ภาพประกอบ
		อ.รือเสาะ หมู่ 6	อ.เมือง หมู่ 5	อ.สุไหงปาดี หมู่ 1	อ.เมือง หมู่ 6	ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุไหงโก-ลก	
1	บัวหลวงดอกสีชมพู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nelumbo nucifera</i>	✓	✓				
2	บัวหลวงดอกสีขาว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nelumbo nucifera</i>			✓	✓		

ที่	ชนิดพืช	สถานที่					ภาพประกอบ
		อ.เรือเสาะ หมู่ 6	อ.เมือง หมู่ 5	อ.สุโขทัย หมู่ 1	อ.เมือง หมู่ 6	ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุโขทัย-ลก	
3	บัวสาย ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nymphaea lotus</i> L.	✓					
4	หวายลิง ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Flagellaria indica</i> Linn.	✓					
5	เตยหอม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Pandanus</i> <i>amaryllifolius</i> Roxb.	✓					
6	เตยหนาม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Pandanus tectorius</i> Sol. ex Parkinson	✓	✓		✓	✓	
7	หวาย ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Calamus caesius</i> Blume	✓					

ที่	ชนิดพืช	สถานที่					ภาพประกอบ
		อ.ริอเสาะ หมู่ 6	อ.เมือง หมู่ 5	อ.สุไหงปาดี หมู่ 1	อ.เมือง หมู่ 6	ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุไหงโก-ลก	
8	ลำเหิ่ง , ลำเพ็ง ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Stenochlaena palustris</i> Bedd	✓	✓		✓	✓	
9	ย่านลิเภา ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lygodium micro phyllum</i> (cav.) R. Br.	✓	✓	✓	✓		
10	กระจูดหนู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lepironia articulata</i> (Retz.) Domin	✓	✓	✓	✓		
11	จิก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Garetn.	✓					
12	สาหร่ายหางกระรอก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Hydrilla verticillata</i> (L.f.) Royle	✓	✓	✓	✓		

ที่	ชนิดพืช	สถานที่					ภาพประกอบ
		อ.ร้อยเอะ หมู่ 6	อ.เมือง หมู่ 5	อ.สุโหงปาตี หมู่ 1	อ.เมือง หมู่ 6	ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุโหงโก-ลก	
13	สาหร่ายข้าวเหนียว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Utricularia aurea</i> Lour.	✓					
14	สาकु ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Metroxylon</i> <i>sagus</i> Rottb.	✓				✓	
15	เสม็ดขาว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Melaleuca cajuputi</i> Powell					✓	
16	หาวน้ำ ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Daemonorops</i> <i>angustifolia</i> (Griff). Mart.					✓	
17	สาकुหนาม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Metroxylon rumphii</i> Mart.					✓	

ที่	ชนิดพืช	สถานที่					ภาพประกอบ
		อ.ร้อยเอาะ หมู่ 6	อ.เมือง หมู่ 5	อ.สุโหงโหงปาดิ หมู่ 1	อ.เมือง หมู่ 6	ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุโหงโหง-ลก	
18	หลุมพี ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Eleiodoxa conferta</i> (Griff.) Burr.					✓	
19	มันปู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Glochidion littorale</i> Bl					✓	
20	มะฮังเล็ก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Macaranga</i> <i>griffithiana</i> Muell. Arg.					✓	
21	เม่าไข่ปลา ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Antidesma</i> <i>ghaesebilla</i> Gaertn.					✓	
22	เทียะ ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Alstonia spathulata</i> Bl.					✓	

หมายเหตุ: เครื่องหมาย “✓” หมายถึง พบพืชในสถานที่นั้นๆ

ตารางที่ 3 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ประโยชน์และสรรพคุณ ของพืชชุ่มน้ำใน จ.นราธิวาส

ที่	ชื่อพืช	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	ประโยชน์และสรรพคุณ
1	บัวหลวงดอกสีชมพู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nelumbo nucifera</i>	เป็นพรรณไม้น้ำที่มีอายุหลายฤดู ลำต้นอยู่ใต้น้ำ ใบรูปเกือบกลม ขอบใบเรียบและเป็นคลื่น ก้านใบและก้านดอกแข็ง มีตุ่มเล็กๆทั่วทั้งก้าน กลีบดอกสีชมพูเรียงซ้อนกันหลายชั้น มีฐานรองดอกที่ขยายใหญ่ห่อหุ้มรังไข่ไว้ภายในเรียกว่า “ฝักบัว”	เป็นไม้ประดับ ก้านใบและก้านดอก ทำกระดาษ บูชาพระ เครื่องสำอาง บริโภค
2	บัวหลวงดอกสีขาว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nelumbo nucifera</i>	เป็นพรรณไม้น้ำที่มีอายุหลายฤดู ลำต้นอยู่ใต้น้ำ ใบรูปเกือบกลม ขอบใบเรียบและเป็นคลื่น ก้านใบและก้านดอกแข็ง มีตุ่มเล็กๆทั่วทั้งก้าน กลีบดอกสีขาวเรียงซ้อนกันหลายชั้น มีฐานรองดอกที่ขยายใหญ่ห่อหุ้มรังไข่ไว้ภายในเรียกว่า “ฝักบัว”	เป็นไม้ประดับ ก้านใบและก้านดอก ทำกระดาษ บูชาพระ เครื่องสำอาง บริโภค
3	ชื่อ : บัวสาย ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Nymphaea lotus L.</i>	ลำต้นอยู่ใต้น้ำ ใบค่อนข้างกลม ฐานใบหับเว้าลึก ผิวใบด้านบนเรียบเป็นมัน เส้นใบด้านล่างนูนเห็นชัด ดอกมีขนาดใหญ่ กลีบดอกรูปรีเรียงซ้อนกันหลายชั้น	ไม้ประดับ
4	ชื่อ : หวายลิง ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Flagellaria indica Linn.</i>	ไม้เถา ต้นยาวได้ถึง 20 ม. ผิวเกลี้ยง เนื้อไม้โคนต้นจะแข็ง แต่เหนือโคนต้นขึ้นไปเนื้อจะอ่อน มีเส้นผ่านศูนย์กลางต้น 2-8 มม. ใบเดี่ยวออกเวียนสลับเป็นรูปใบหอก ออกดอกเป็นช่อกระจาย	น้ำต้มดื่มและเหง้า กินเป็นยาขับปัสสาวะ , ใบอ่อนใช้สระผม , น้ำต้มใบและดอกกินเป็นยาขับปัสสาวะ ขับน้ำ และแก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ
5	ชื่อ : เตยหอม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Pandanus amaryllifolius Roxb.</i>	เป็นไม้ยืนต้นพุ่มเล็ก ขึ้นเป็นกอ ลำต้นอยู่ใต้ดิน ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับเวียนเป็นเกลียวขึ้นไปจนถึงยอด ใบเป็นทางยาว สีเข้ม ค่อนข้างแข็ง เป็นมัน ขอบใบเรียบ ใบมีกลิ่นหอม	ต้นและราก ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ แก้กระษัย ใบสดตำพอกโรคผิวหนัง รักษาโรคหิด น้ำใบเตย ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น ใช้ผสมอาหาร แต่งกลิ่น ให้สีเขียวแต่งสีขนม
6	ชื่อ : เตยหนาม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Pandanus tectorius Sol. ex Parkinson</i>	เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบเรียวยาวผิวเรียบมัน ปลายใบแหลมสีเขียวเข้ม กลางใบเป็นร่องตามยาว ขอบมีหนามแหลมคม ถี่ ๆ ตลอดใบ มีรากอากาศงอกออกมาจากลำต้น ดอกช่อออกที่ปลายยอด ใบประดับสีเขียวเรียวยาว เป็นกาบหุ้ม ดอกสีขาวอัดตัวกันแน่น ลำต้นกลมเป็นข้อถี่ๆ	ผลิตภัณฑ์จักสานต่างๆ เช่น เลื่อกระเป่า
7	ชื่อ : หวาย ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Calamus caesius Blume</i>	เป็นไม้เลื้อยหรือไม้รอเลื้อยตระกูลปาล์ม มีกาบหุ้มต้น และมีหนามแหลม ใบเป็นรูปขนนก ใบย่อยเรียวยาว ออกดอกเป็นช่อ สีขาวปนเหลือง ผลค่อนข้างกลม เปลือกเป็นเกล็ด ลูกอ่อนเปลือกสีเขียว เนื้อสีขาว ผลแก่เปลือกสีเหลือง เปลือกอ่อนเนื้อแข็ง รสเปรี้ยวฝาด	นิยมนำส่วนลำต้นที่สูงและมีความ ยืดหยุ่นมากเป็นพิเศษมาสานเป็นเฟอร์นิเจอร์ ลูกหวายอ่อนใช้กินเป็นผักจิ้มน้ำพริก และเปลือกออกแล้วนำไปทำส้มตำ หน่อหวายใช้ทำอาหาร

ที่	ชื่อพืช	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	ประโยชน์และสรรพคุณ
8	ชื่อ : ลำเต็ง ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Stenochlaena palustris</i> Bedd	ใบแบบเฟิร์นคล้ายขอดผักกูด มีใบย่อย 15 คู่ สีแดงอมน้ำตาล ขอบใบหยักเล็กน้อย ปลายใบเรียวแหลม ด้านหน้าเรียบมันวาว มีขนตามก้านใบ	ขอดอ่อนนำมาแกงเลียง หรือลวกจิ้ม น้ำพริก ขอดอ่อนมีสรรพคุณบำรุงเลือด
9	ชื่อ : ย่านลิเภา ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lygodium microphyllum</i> (cav.) R. Br.	เป็นเฟิร์นเถาชนิดหนึ่ง ใบมีลักษณะเป็นใบเล็กๆ ลำต้นเหนียว เลื้อยขึ้นพันอยู่กับต้นไม้อื่นๆ	เป็นวัสดุสำคัญสำหรับงานสาน เช่น กระเป๋าย่านลิเภา
10	ชื่อ : กระจูดหนู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lepironia articulata</i> (Retz.) Domin	ลำต้นกลม ด้านในกลวง มีเยื่ออ่อนหุ้มกันเป็นข้อๆ สีเขียวอ่อน มีขนาดตั้งแต่เท่ากำปั้นไม้ขีดไฟ จนถึงเท่าแท่งดินสอดำ สูงประมาณ 1-2 เมตร ใบของกระจูดครูปไปแต่มีกาบใบ (leaf sheaths) แผ่ออก	นำมาสานเสื่อ ทำใบเรือ ทำเชือกผูกมัด และทำกระสอบบรรจุสินค้าเกษตรและสิ่งของอื่น ๆ
11	ชื่อ : จิก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Garetn.	ชอบขึ้นริมน้ำ ใบเดี่ยว ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง ผิวใบมัน ใบออกสลับถี่ตามปลายขอด รูปใบยาวเหมือนรูปใบหอก ดอก ช่อ สีแดงห้อยลง บานจากโคนลงไปทางปลาย ช่อดอกยาว 30-40 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ขาวริเป็นเหลี่ยม มีสันตามยาวของผล 4 สัน ผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่	ขอดอ่อน และ ดอกใช้รับประทานเป็นผักสดและผักจิ้มกับลาบ น้ำตก แจ่ว และขนมจีน เปลือกและต้นมีสรรพคุณใช้เพื่อปลา
12	ชื่อ : สาหร่ายหางกระรอก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Hydrilla verticillata</i> (L.f.) Royle	เป็นพรรณไม้ใต้น้ำมีอายุข้ามปี ลำต้นเป็นสายเรียวขาว แตกกิ่งสาขา แผ่นใบมีลักษณะรูปไข่ยาว ไม่มีก้านใบ ขอบใบหยักเป็นซี่ๆ ใบแตกรอบข้อเป็นวง ดอกขนาดเล็กออกตามซอกใบ กลีบดอกสีขาว 3 กลีบ	ไม่ประดับ
13	ชื่อ : สาหร่ายข้าวเหนียว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Utricularia aurea</i> Lour.	เป็นพรรณไม้ใต้น้ำมีอายุหลายฤดู ลำต้นเป็นสายกลมยาว ลักษณะแผ่นใบแตกเป็นเส้นเล็กๆ เป็นพืชที่กินสัตว์เป็นอาหาร ดอกสีเหลือง ก้านช่อดอกยาว	ไม่ประดับ
14	ชื่อ : สาธุ ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Metroxylon sagus</i> Rottb.	ใบประกอบรูปขนนก มีใบย่อยมาก คล้ายใบมะพร้าว ขอดมีสีแดง ช่อดอกแตกตรงส่วนขอด คล้ายเขากวาง มีสีน้ำตาลแดง ผลมีลักษณะเป็นทะลาย รูปผลกลม มีเปลือกเป็นเกล็ดเล็ก ๆ หุ้มไว้ ผลสุกมีสีน้ำตาล	ใบสาธุ ใช้เขียนเป็นจากมุงหลังคา ยางสาธุ ใช้แทนกาวปิดกระดาษสำหรับทำว่าวของชาวชนบท ต้นสาธุ ใช้เป็นอาหารเลี้ยงหมู ไก่ และเป็ด
15	เสม็ดขาว ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Melaleuca cajuputi</i> Powell	เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก-ใหญ่ สูง 5-25 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ใบอ่อนสีแดง เปลือกสีน้ำตาลแดง มีใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ใบรูปใบหอกแกมรูปไข่ ดอกสีขาว ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกแยกแขนงตามซอกใบและปลายกิ่ง ดอก ออก ก.พ - เม.ย ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยว ทรงกลม หรือ ไข่สีขาว ผลออก มี.ค - มิ.ย (ชาลิตและ พิธา, 2545)	ราก ต้มน้ำดื่ม รักษาโรคผิวหนัง ทวาร การไหลเวียนของเลือดดีขึ้น แก้ปวดเมื่อย ขับน้ำคาวปลาหลังคลอด ใบ ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย โรคน้ำกัด ลำต้น แก้หืดหอบ

ที่	ชื่อพืช	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	ประโยชน์และสรรพคุณ
16	หว่ายน้ำ ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Daemonorops angustifolia</i> (Griff.) Mart.	กาบหุ้มลำมีสีเขียวแกมน้ำตาล สีน้ำตาลออกเหลือง มีขุยสีดำกระจายอยู่ใต้โคนหนาม มีหนามหลายขนาครูปสามเหลี่ยมแบน โคนหนามสีเดียวกับกาบ หุ้มลำปลายสีดำ ขึ้นกระจายเดี่ยวๆ ใบย่อยรูปยาวเรียว มีสีเขียวแกมเหลืองเมื่อสดและสีเทาออกน้ำตาลเมื่อแห้ง เส้นใบมีจำนวน 3 เส้น ขอบมีปมหนาม หลังใบมีหนามรูปขน ใบย่อยแต่ละข้างของทางใบเรียงตัวแบบตรงข้าม เชื่อมหรือสลักกัน (สมิตและคณะ,2550)	ลำต้น ใช้ในการผูกมัดและจักสาน ยอดอ่อน นำมาประกอบอาหาร โดยนำมาประทานเป็นผักแทนยอดมะพร้าวในแกงส้ม ผักจิ้ม และยำ
17	สาอุหนาม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Metroxylon rumphii</i> Mart.	เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว อยู่ในตระกูลปาล์ม มียอดสีขาว มีหนามอยู่ตามก้านใบ ลักษณะของใบจะสั้นกว่า และเปราะกว่าชนิดที่มียอดสีแดง ใบประกอบรูปขนนก มีขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 2 - 3 เมตร ดอก ออกตรงปลายยอดเหนือลำต้น มีขนาดแผ่กว้าง ประมาณ 3 - 4 เมตร ผล มีลักษณะกลม ด้านบนแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 3.5 - 5 เซนติเมตร ผิวของผลมีเกล็ดหุ้ม	ราก ช่วยลดไข้ แชน้ำทิ้งไว้แล้วเอาน้ำราดหัว ใบ ใช้ทำจากมุ้งหลังคา ห่อขนม ก้านใบ ใช้ทำไม้กวาด น้ำเลี้ยงจากก้านใบ มาทำเป็นกาว ลำต้น เนื้อในใช้เลี้ยงสัตว์ ทำแป้งสาอุ ทำขนม ผล ช่วยลดความดันโลหิตสูง บรรเทาอาการเป็นโรคเบาหวาน
18	หลุมพี, ส้มพี, กะหลุมพี, กะลูปี้ กลูบี่ ลูบี่ ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Eleiodoxa conferta</i> (Griff.) Burr.	ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเวียนสลับตามต้น ก้านใบเป็นกาบหุ้มมีหนาม ใบยาว 200 - 350 ซม. แต่ละใบมีใบย่อยเรียวยาว ปลายแหลม ยาว 30-100 ซม. (รูปที่ 1) ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ มีดอกย่อยจำนวนมาก ออกช่อยาว 50-100 ซม. เป็นดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น กล้ายระกำหรือสละ ผล ออกเป็นกลุ่มแน่น ทรงรีปลายทู่ เปลือกผลเป็นเกล็ดเล็กๆ เรียงเกยทับกันสีเหลืองออกน้ำตาล จะออกผลตลอดปีหมุนเวียนกันไป พอต้นหนึ่งตายอีกต้นก็ออกดอกออกผลต่อ ด้านในมีเนื้อผลหุ้มเมล็ดสีเหลืองส้ม ส่วนเมล็ดทรงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5-2.5 ซม. (รูปที่ 2)	ผล ใช้ประกอบอาหารประเภทแกงส้มโดยให้รสเปรี้ยว ผลดิบนำมาประกอบในน้ำพริกแทนมะนาว หรือมะขามได้ ผลที่สุกดีแล้วรับประทานเป็นผลไม้ ผลสุกเป็นยาแก้ไข้มาลาเรีย นำมาคั้นเอาน้ำผสมกับเกลือและน้ำตาล จิบกินใช้เป็นยาแก้ไข้ทับระดู เป็นยาระบาย ก้านใบ เอาหนามออก ทูบพอแตก แล้วตากแดด นำมาทำเชือกได้เป็นอย่างดี
19	มันปู ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Glochidion littorale</i> Bl.	ต้นมันปูมีลักษณะเป็นพุ่มไม้ขนาดใหญ่ สูงประมาณ 15 เมตร ใบเรียวยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ใบอ่อนมีสีแดง ออกดอกเป็นกลุ่ม แต่ละดอกมีขนาดเล็ก ส่วนที่ใช้บริโภคคือ ยอดอ่อน	รากและลำต้น มีสรรพคุณแก้ร้อนใน เป็นยาบำรุง ใบ ช่วยเจริญอาหาร รักษาแผลในกระเพาะลำไส้ ใบและยอดอ่อน ใช้รับประทานเป็นผักสดกินกับน้ำพริก หรือใช้เป็นเครื่องเคียงแกงเผ็ดและขนมจีน

ที่	ชื่อพืช	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	ประโยชน์และสรรพคุณ
20	มะฮังเล็ก ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Macaranga griffithiana</i> Muell. Arg.	เป็นไม้พุ่มถึงไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 3-5 เมตร เรือนยอดแผ่กว้างคล้ายร่ม เปลือก มีเส้นใยเหนียว ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปไข่แกมรูปรี ปลายหยัก 3 แฉก ด้านบนสีเขียวทึบ กิ่งสีเขียวหรือมีขนสั้นๆ ประปรายตามเส้นใบด้านล่างสีอ่อนกว่า ดอกเล็ก สีเขียวอ่อน ออกเป็นช่อแยกแขนงตามง่ามใบ และกิ่งที่ใบร่วงหล่นไปแล้ว ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่ต่างต้นกัน ช่อดอกตัวเมียสั้นกว่าช่อดอกตัวผู้ ประมาณ 3 เท่า ผลกลมแป้น มี 4 พู เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม. มียางเหนียว เมื่อแก่แตกออกเป็น 4 ซีก เมล็ดกลม (จำลองและคณะ ,2534)	ราก ใช้รากฝนกับกำยานใส่น้ำเล็กน้อยแล้วดื่ม ช่วยลดไข้
21	เม่าไข่ปลา ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	เป็นไม้พุ่มถึงไม้ยืนต้นขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านต่ำเป็นพุ่ม มีความสูงได้ประมาณ 2-6 เมตร ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับในระนาบเดียวกัน ลักษณะของใบเป็นรูปรีค่อนข้างกลม ใบมีขนาดกว้างประมาณ 2-5 เซนติเมตร และยาวประมาณ 4-10 เซนติเมตร หลังใบและท้องใบเรียบเกลี้ยง หรือมีขนตามเส้นใบด้านท้องใบ ก้านใบยาวประมาณ 0.2-1.2 เซนติเมตร หูใบเป็นรูปรีแกมขอบขนาน ยาวประมาณ 4-6 มิลลิเมตร ออกดอกเป็นช่อเชิงลด โดยจะออกตามซอกใบและที่ปลายยอด ยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร ดอกเป็นแบบแยกเพศอยู่ต่างต้นกัน ดอกย่อยมีขนาดเล็กและมีจำนวนมาก สีเขียวอมเหลือง ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อ ออกผลเป็นช่อ ช่อผลยาวประมาณ 4-7 เซนติเมตร ผลย่อยมีขนาดเล็ก ลักษณะเป็นรูปค่อนข้างกลมรีหรือแบนเล็กน้อย ผลมีขนาดประมาณ 0.3-0.5 เซนติเมตร ติดผลในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม	ใบและผล ดมน้ำอาบ แก้อาการซีดเหลือง โลหิตจาง เลือดไหลเวียนไม่ดี เปลือกต้น บำรุงกำลัง แก้ปวดศีรษะ แก้โรคผิวหนัง ท้องบวม ผล ใช้ทำยาพอกแก้อาการปวดศีรษะ แก้รังแค แก้ช่อดอกบวม ใช้ผสมกับน้ำอาบแก้ อาการไข้ ต้นและราก รสจืด บำรุงไต ขับปัสสาวะแก้ มดลูกพิการและตกขาว
22	เหียง ,กะนุย ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Alstonia</i> <i>spathulata</i> Bl.	ไม้ต้น สูง 5-15 เมตร เรือนยอดรูปกรวยคว่ำ ทรงกระบอกถึงค่อนข้างกลม รากหายใจหักพับ รูปหัวใจ โผล่ขึ้นห่างๆ เปลือกนอก สีขาวเทา เรียบหรือแตกสะเก็ดเล็กน้อย เปลือกชั้นในสีเหลืองอ่อน ใบ เดี่ยว ออกตรงข้ามกัน เป็นวงรอบกิ่ง วงละ 4-6 ใบ แผ่นใบรูปไข่กลับหรือรูปไข่กลับแกมรูปขอบขนานเหมือนซ้อนสั้นๆ ส่วนกว้างก่อนมาทางปลายใบและค่อนๆ เรียวเข้าไปหาส่วนโคน กว้าง 3.5-4.5 เซนติเมตร	ใบอ่อน ใช้ใบอ่อนคั้นน้ำกินหลังคลอดช่วยขับน้ำควาปลา หลังคลอด ยาง ใช้ยางหยอดแก้ปวดฟัน เนื้อไม้ใช้แกะสลัก และทำฟืนลายน้ำหนักเบา

ที่	ชื่อพืช	ลักษณะทางพฤกษศาสตร์	ประโยชน์และสรรพคุณ
		ยาว 7-12 เซนติเมตร ผิวใบเกลี้ยง ผิวใบด้านล่าง สีขาวนวล ปลายใบมน หรือหักเว้าเล็กน้อย ก้านใบยาว 0.5-1 เซนติเมตร ดอก เล็ก สีขาว ออกเป็นช่อสั้น ๆ ตามง่ามใบใกล้ยอด และตาม ปลายกิ่ง ผล ยาว 18-20 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง	

ใบ

ก้านใบ

ภาพที่ 1 ลักษณะ ใบและก้านใบของหลุมพี

ช่อผล

ผล

ภาพที่ 2 ลักษณะช่อผลและผลของหลุมพี

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร 3 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส เกี่ยวกับข้อมูลด้านหลุมพี พบว่า หลุมพี เป็นพืชที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี บริเวณขอบป่าพรุและในป่าพรุ มีวิธีการเก็บเกี่ยว คือ เกษตรกรจะใช้เรือพายเข้าเก็บเกี่ยวและขนย้ายผลผลิตหลุมพีออกมา ซึ่งเกษตรกรจะสังเกตเปลือกของหลุมพี ถ้าเปลือกมีสีแดงก็เก็บเกี่ยวได้ เดือนที่มีการเก็บเกี่ยวมากที่สุด คือ ช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม ส่วนในช่วงฤดูแล้งเป็นช่วงที่น้ำในป่าพรุลดลง เรือไม่สามารถเข้าไปได้ จึงทำให้มีความยุ่งยากในเรื่องของการขนย้ายผลผลิตออกจากป่าพรุ และจากการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการจำหน่ายและการแปรรูปผลผลิตหลุมพีในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส ผลปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการจำหน่ายและการแปรรูปผลผลิตหลุมพีในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

สถานที่	พิกัด	ผลการ สัมภาษณ์
1 บ้านปลักปลา หมู่ที่ 5 ต.โฆยิต อ.ตากใบ จ.นราธิวาส	X 1700464 Y 0683452	การจำหน่ายผลผลิต เมื่อนำผลผลิตออกจากป่าพรุ เกษตรกรก็จะนำมาส่งให้พ่อค้าคนกลางในราคา 100 บาท/ปี๊บ (ถัง) หรือประมาณ 10 -13 กิโลกรัม . การแปรรูปผลผลิต เกษตรกรจะทำการปอกเปลือก เมื่อปอกเปลือกแล้วก็นำผลผลิตใส่ลงถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร ใส่น้ำสะอาด จำนวน 50 ลิตร (ไม่ผ่านการต้ม) เดิมเกลือ 5 กิโลกรัม แล้วปิดฝาไว้แช่เย็น 15 วัน ก็สามารถจำหน่ายได้ โดยมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายยังตลาดท้องถิ่น และต่างประเทศ (มาเลเซีย) (รูปที่ 3)
2. บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ต.สุไหงปาดี อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส	X 825083 Y 676796	การจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตนำไปจำหน่ายเอง ในราคากิโลกรัมละ 20 บาท
3. บ้านกูแบอิก หมู่ที่ 4 ต.ปูโยะ อ.สุไหงโก-ลก จ.นราธิวาส	X 170974 Y 698991	การจำหน่ายผลผลิต เมื่อนำผลผลิตออกจากป่าพรุ เกษตรกรก็จะนำมาส่งให้พ่อค้าคนกลางในราคา 100 บาท/ปี๊บ (ถัง) หรือประมาณ 10 -13 กิโลกรัม (รูปที่ 4)

ภาพที่ 3 ผลของหลุมพีที่ปอกเปลือกแล้วในถังพลาสติกขนาด 200 ลิตร

ภาพที่ 4 ผลของหลุมพีที่ขายให้พ่อค้าคนกลางในราคา 100 บาท/ปีบ (1 ปีบ = 10 -13 กิโลกรัม)

สรุปผลการทดลอง

การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อสำรวจและคัดเลือกชนิดพืชชุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิจัยพัฒนาและเศรษฐกิจของชุมชน พบชนิดพืชชุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิจัยพัฒนาและเศรษฐกิจของชุมชน มีจำนวน 22 ชนิด ได้แก่ บัวหลวงดอกสีชมพู บัวหลวงดอกสีขาว บัวสาย หวายลิง เตยหอม เตยหนาม หวาย ลำไยแห้ง ย่านลิเภา กระจูดหนู จิก สาหร่ายหางกระรอก สาหร่ายข้าวเหนียว สาकु เสมีดขาว หวายน้ำ สาकुหนาม หลุมพี มันปู มะฮังเล็ก เม่าไข่ปลา และเทียนะ และได้ข้อมูลชนิดพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในอนาคต จำนวน 1 ชนิด คือ หลุมพี เนื่องจากพบหลุมพีมากที่สุดในป่าพรุโต๊ะแดงซึ่งเป็นแหล่งชุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา และสามารถนำมาปรุงรสชาติอาหาร นำมารับประทานได้ทั้งผลสดและแปรรูป อีกทั้งปัจจุบันหลุมพีเป็นพืชที่สามารถสร้างรายได้

ให้กับเกษตรกรเป็นอย่างมาก ดังนั้นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้านการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อมูลชนิดพืชชุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิจัยพัฒนาและเศรษฐกิจของชุมชนที่สำรวจพบ ทั้ง 22 ชนิด ได้แก่ บัวหลวงดอกสีชมพู บัวหลวงดอกสีขาว บัวสาย หวายลิง เตยหอม เตยหนาม หวาย ลำเท็ง ย่านลิเภา กระจูดหนู จิก สาหร่ายหางกระรอก สาหร่ายข้าวเหนียว สาคุ เตมีดขาว หวาน้ำ สาคุหนาม หลุมพี มันปู มะฮังเล็ก เม่าไข่ปลา และเทียะ และข้อมูลชนิดพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในอนาคต จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ หลุมพี สามารถที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จำลอง เฟื่องคล้าย, ขวลิขิต นิยมธรรม และวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. 2534. พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส. สมบูรณ์การพิมพ์, กรุงเทพฯ. 368 หน้า.

ขวลิขิต นิยมธรรม และพิชา พิทยขจรวุฒิ. 2545. ป่าพรุโต๊ะแดง. ชุมชนุสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. 88 หน้า.

สมิต บุญเสริมสุข, ธนิตย์ หนูยิ้ม และสมพงษ์ รักษาศรี. 2550. หวายในป่าพรุโต๊ะแดง. เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (งานป่าไม้). 34 หน้า.